

Nad koncepcemi člověka a poetikou současné ruské prózy (Ke studiím Galiny Bínové)

V moderní vědě je podnětná interdisciplinárnost práce týmové a zároveň je potěšitelné, jestliže jí prospívá koncepčnost individuální badatelská práce. Literární vědu brněnské univerzity posiluje soustavné badatelství G. Bínové, která ve vývojové řadě výzkumu let 1992-1999 prozrazuje jednoznačný zájem, a to k současné ruské próze. G. Bínová dovede i zpětně poměřovat tradicemi klasické literatury a vidět tak současné autory i díla ve vývojovém procesu. Čas od času není na škodu věnovat pozornost nejen předmětu vědeckého zájmu badatele, ale není na škodu povšimnout si, jak formuje tento zájem i portrét samotného vědce. Mnohé již prozradí sám výčet tematiky některých ze statí Bínové, uveřejněných například ve sbornících prací FF MU: 1992 - *Technika smecha u M. Bulgakova (Sredstva sozdanija komičeskogo v „Rokovyh jajcach“)*; 1993 - *Čelovek v obezdušennom mire (Konceptcija čeloveka v proze „novoj volny“)*; 1994 - *Socart kak preodolenije utopičeski-idejnoj tradicii (Prozaičeskij variant: V. Sorokin, V. Jerofejev, Z. Garejev)*; 1995 - *Russkije antiutopii konca XX veka i jich žanrovyje modifikacii*; 1996 - *Ot ironii k absurdu (K poetike „novoj volny“)*. Dále vyšly statí *K probleme „erotika i literatura“ v svete ruskoj klasičeskaj tradicii, 1997 - Russkaja literaturnaja erotika v poiskach adekvatnogo jazykovogo vzraženija, 1998 - Jevgenij Charitonov v kontekste „novoj volny“ i ruskoj tradicii; 1999 - Ot utopii k antiutopii (preodolenije idejno-utopičeskich illjuzij v romane A. Platonova „Ščastlivaja Moskva“)*.

Východiskem zamyšlení Bínové se stala poetika M. Bulgakova (1992), ale postupně se proud úvah badatelky přesunuje k poetice „nové vlny“ ruských prozaiků (1993, 1994). Ta v podstatě „odstartovala“ její kritický pohled na tzv. socart a pomohla jí v hledání dalších rovin současné prózy. To se přirozeně nemohlo obejít bez postoje k utopii a antiutopii (1995), ani bez vztahu k ironii a absurdu jako rysům poetiky „nové vlny“. V roce 1997 Bínová našla nové téma v problematice zobrazení erotiky v ruské literatuře. Erotiku analyzuje jak z úhlu pohledu ruské klasické tradice, tak z hlediska jazykového výrazu a stylu zkoumaných textů. Postupně pak Bínová nachází svou badatelskou řeč ve tvorbě medailonů konkrétních prozaiků. Spojuje přitom jak tzv. novou vlnu s ruskou tradicí (portrét J. Charitonova), tak analyzuje hloubku dialogu mezi utopii a antiutopii (románem „Ščastlivaja Moskva“ A. Platonova).

G. Bínová dovede vhlížet jak do postmodernismu, tak do extrémismu 20. let. Všlám si Charitonova i A. Platonova. Registruje změny literární tematiky v polovině 80. let a s tzv. novou vlnou vítá i nový výklad věčných témat, včetně rozkvětu umělecké erotiky. Prozrazuje svou znalost antické literatury a v ruském postmodernismu pak, počínaje Nabokovem, nachází koncentraci motivů kolem dříve potlačované tematiky. Bínová dovede ukázat, že se tato tematika nakonec jeví samozřejmě jakoby primární příznak současnosti a poukazuje právě na tvůrčím osudu J. Charitonova (podle ní „jedné z nejtalentovanějších a zároveň nejtajemnějších postav ruského undergroundu“) dřívější tabuizaci tematiky i to, že tu Charitonov tvoří jistou variantu románu T. Manna Smrt v Benátkách. Zároveň se dotýká stylu Charitonova stylu, ironie i schopnosti

filmové montáže citů, v níž se zračí autorovo kinematografické vzdělání. Podle Bínové Charitonov se nestal součástí ani ideologického klišé „socartu“, ani součástí fyziologického absurdu, zůstává originální a spíše než postnabokovským vidí ho jako variantu psychologické tradice ruské literatury a vítá v něm upřímnost a lidskost.

Badatelce je vlastní nejen schopnost analyzovat text díla stylem, ale vykazuje i dovednost vnímat autora komplexně jako fenomén literární doby. Tak je tomu například v jejím rozboru Šťastné Moskvy A. Platonova. Vydání knihy jako senzace roku 1991 v časopise *Novyj mir* vidí badatelka jako okamžik, v němž je žádoucí odhalit, proč se autor prudce odvrátil od svých utopických iluzí k antiutopickému varování. Bínová nachází paralely s M. Bulgakovem i svébytnost vidění Platonova a uvádí celou řadu citací jak z textu románu, tak kritických ohlasů na román, aby zdůraznila své pojetí díla jako tragedii celého pokolení dětí revoluce. Nesplněný sen Platonova po tom, aby revoluce především formovala duše, umožnil badatelce představit román jako antiutopii o ztrátě naděje na věčné štěstí. Bínová dokazuje ve svých tvrzeních nejen schopnost analyzovat podstatné koncepce autorů a jejich děl. Současně je precizuje, opírá se o znalost textu rozebíraných děl, umí přesvědčovat věcně i emotivně.

Vzhledem k omezené možnosti zabývat se v tomto příspěvku danou problematikou podrobněji ponecháváme už na čtenářích časopisu, jak je dovede badatelka získat k tomu, aby si nakonec sami četbou přivlastnili současnou ruskou prózu. Galina Bínová má nepochybně značný podíl na ujasnění otázek, kam směřuje současná ruská próza a jaký je její charakter.

Do analýz badatelka nevnláší překladatelské aspekty, nevšmá si otázky, jak jsou jí uvádění autofi přijímání v zahraničí, zůstává převážně u samotných děl. Píše zásadně rusky a problematiku zvládá právě z pozice, jak k nám přinášet jí objeované méně dostupné originální texty. V dané tématice se znamenitě orientuje a zvládá ji se zaujetím. Studie Bínové jsou opatřeny německými resumé a uvádějí přesné citace. Obraz putování člověka je samozřejmě v literární slovesnosti nekonečný, ve slovesnosti ruské pak právě tento obraz představuje zvláštnosti, jimiž se ruská literatura odlišuje od ostatních literatur. A to právě dovede G. Bínová zasvěceně i poutavým jazykem analyzovat a interpretovat.

Květuše Lepilová

Waegemans, E.: Peter de Grote in de Oostenrijkse Nederlanden. Petr Velikij na zemljach Belgii. Nakl. Benerus, Antverpy 1998, 363 s.

Knihy vydaná rusky a nizozemsky (vlevo ruský překlad, vpravo vlámský originál), je cenný příspěvek k osvětlení tzv. holandského období života Petra Velikého. Zapomíná se, že území dnešní Belgie, vzniklé 1830, bylo v Petrově době nazýváno „rakouské Nizozemí“. Car navštívil Antverpy, Brusel, Gent, Bruggy, Ostende, dále Namur, Liège a Spa. Poznal tedy značnou část dnešního belgického území.